

Betänkandet ”Allmänna sammankomster och Sveriges säkerhet” (SOU 2024:52). (Ju2024/01560)

Tidningsutgivarna (TU) har getts tillfälle att yttra sig över rubricerat betänkande och får anföra följande.

Sammanfattning och övergripande synpunkter

TU avstyrker utredningens förslag.

Vi lever i en tid där det öppna samhället utsätts för hot, där det finns en omvärlds- och säkerhetspolitisk oro och där det som vi anser vara självklara grundläggande fri- och rättigheter ifrågasätts och utsätts för påfrestningar.

TU värnar alla medborgerliga fri- och rättigheter och har enligt sina stadgar att särskilt värna yttrandefriheten.

Yttrandefriheten må vara en begränsningsbar fri- och rättighet (och det måste den vara, den ska inte försvara hat- och hotbrott), men styrkan i en yttrandefrihet värd namnet är att den försvarar och skyddar också uttryck som är kontroversiella, stötande, perversa, politiskt och kulturellt ifrågasatta och som upprör en stor majoritet. Också dessa yttranden måste, till en viss gräns, kunna få framföras.

Det går samtidigt att ha förståelse för de i betänkandet lämnade förslagen. Förslagen, och direktiven till utredningen, har sin bakgrund i bland annat de sk koranbränningarna och andra händelser i samband med demonstrationer som i sin tur framkallat reaktioner och hot mot Sverige.

Förslagen kan, på sätt och vis, sägas syfta till att skydda såväl det öppna samhället som medborgarnas fri- och rättigheter.

Men om det öppna samhället, kännetecknat av just yttrandefrihet, mötesfrihet, demonstrationsfrihet och andra fri- och rättigheter - i sin iver att försvara dem - svarar med att begränsa just dessa fri- och rättigheter har vi förlorat. Tvärtom är det här viktigare än någonsin att

stå upp för dem, även om de då i viss utsträckning kan komma att omfatta uttryck och företeelser som de flesta av oss ogillar.

Det är i det perspektivet som TU avstyrker utredningens förslag.

Utredningens förslag

I utredningen föreslås ett antal, delvis alternativa och mer eller mindre långtgående, förslag till begränsningar av medborgarnas fri- och rättigheter.

TU övergår här till att kommentera de enskilda förslagen.

a) Vägransgrund med hänvisning till Sveriges säkerhet

Ett av utredningens förslag (2 kap. 10 § ordningslagen) är att Polismyndigheten ska få vägra tillstånd till en allmän sammankomst om det är nödvändigt och står klart att sammankomsten är ägnad att medföra en påtaglig fara för att brottslighet som hotar Sveriges säkerhet i Sverige eller mot svenska intressen utomlands eller för att Sveriges säkerhet hotas på något annat sätt.

Utredningen kallar det (s 417) för en ”naken” hänvisning till Sveriges säkerhet” och TU uppfattar det inte som något som utredningen egentligen förordar.

TU noterar de begränsningar som ligger i orden ”nödvändigt”, ”står klart” och ”påtaglig fara”. Samtidigt är uttrycket ”Sveriges säkerhet” ett ganska odefinierat begrepp. Även om utredningen (s 383–390) diskuterar frågan ingående kvarstår en brist på förutsägbarhet och det kan i begreppet intolkas ganska mycket. I än mer oroliga tider, finns risk för att det dessutom kan intolkas bra mycket mer än vad som nu är avsikten.

Att delegera ett beslut om att förbjuda en allmän sammankomst med hänvisning till ”Sveriges säkerhet” till Polismyndigheten ter sig dessutom främmande. En sådan intrikat bedömning ligger inte – och ska inte ligga – inom Polismyndighetens kompetensområde. I betänkandet föreslås därför (2 kap. 9 a §, ordningslagen) att Polismyndigheten, innan ett sådant beslut, ska inhämta information från Säkerhetspolisen och

Utrikesdepartementet. TU uppfattar att denna informationsinhämtning ska gälla även i alternativen b) och c) nedan.

Detta är emellertid en ordning som riskerar att "politisera" processen. Det är svårt att se för sig att Polismyndigheten därefter skulle fatta något annat beslut än vad som meddelats från Säkerhetspolisen och Utrikesdepartementet.

Enligt TU:s mening visar detta på omöjligheten i förslaget. I ett yttrandefrihetsperspektiv är en sådan konstruktion inte acceptabel.

TU avstyrker därför förslaget.

b) "Annan tid eller plats" som alternativ till vägran

Ett alternativt förslag (s 415) till vägran som föreslås (också det i 2 kap.10 §) är att Polismyndigheten i stället för att neka tillstånd ska överväga om det är tillräckligt att besluta att sammankomsten ska hållas på annan tid eller plats än den som angetts i ansökan.

Förslaget kan synas pragmatiskt, men ska alltjämt ses i ljuset av att bedömningen ska göras utifrån det otydliga begreppet "Sveriges säkerhet", vilket innebär att det tilltänkta innehållet i en allmän sammankomst – och överväganden om konsekvenser för "Sveriges säkerhet" - blir styrande för den tids- och platsmässiga begränsningen av sammankomsten och utövandet av yttrandefriheten.

Av samma skäl som angetts ovan om ett vägransbeslut är inte heller detta alternativ acceptabelt från ett yttrandefrihetsperspektiv.

TU avstyrker därför förslaget.

c) Villkor om "sättet" för att genomföra sammankomsten

Ytterligare ett alternativ till de ovan nämnda förslagen är (s 425 ff) att Polismyndigheten ska kunna ställa upp villkor om "sättet" för hur sammankomsten genomförs. TU uppfattar det dock inte som ett renodlat

alternativ till ”Annan tid eller plats” utan snarare som ett komplement till de villkor för sammankomsten som meddelas i övrigt.

Som utredningen konstaterar är en grundläggande princip att Polismyndigheten inte får lägga innehållet i en sammankomst till grund för att begränsa en allmän sammankomst. Att då lägga ”sättet” för en sammankomsts genomförande som ett villkor innebär att den principen frångås.

”Sättet” för att framföra ett budskap är också en del av yttrandefriheten och ställer höga krav på precision för att vara en tillåten begränsning. Det låter sig knappast göras i lagtext. Därmed kvarstår otydligheten och oförutsebarheten om vad det är för ”sätt” som egentligen avses.

TU avstyrker därför förslaget.

d) Förnyandeförbud med hänsyn till Sveriges säkerhet

Utredningen föreslår att Polismyndigheten ska kunna förbjuda förnyande av en allmän sammankomst eller annan demonstration om en tidigare sammankomst eller demonstration av samma slag har medfört en sådan fara för Sveriges säkerhet som avses i den ovan nämnda vägransgrunden.

Förslaget må synas motiverat för att förebygga risk för en upprepning av en tidigare händelse. Samtidigt bygger förslaget allttjämt på en bedömning av det otydliga begreppet ”Sveriges säkerhet” och framför allt på ett antagande om hur en kommande allmän sammankomst kommer att genomföras.

Enligt TU:s mening kan ett tidigare beteende från den som ansöker om att få genomföra en allmän sammankomst inte läggas till grund för ett förbud baserat på antaganden om ett framtida beteende.

TU avstyrker förslaget.

e) Sekretess och partsinsyn

För medborgare och medier och den som är part i ett ärende är det av största vikt att kunna ta del av material, underlag och motivering för ett beslut i ett ärende och att det ska kunna granskas.

Utredningens förslag innebär dock (2 kap. § 9 a, andra stycket) att i ärenden som enligt den nya vägransgrunden ska hanteras i särskild ordning, så kommer partsinsynen att begränsas på så sätt att Polismyndigheten och domstolarna kommer att kunna utelämna motiveringen för sitt beslut om det är nödvändigt med hänsyn till Sveriges säkerhet eller skyddet för underrättelseverksamhet.

Förslaget är långtgående och gör det mycket svårt för den enskilde att överklaga ett beslut eftersom det inte går att få veta med vilka motiv som beslutet fattats eller på vilken rättslig grund. Det kan, som ovan nämnts, riskera att framkalla ifrågasättande om att politiska hänsyn fått vara styrande för besluten.

Mot den bakgrunden avstyrker TU förslagen om sekretess och partsinsyn.

Stockholm den 6 november 2024

TU

Johan Taubert
VD

Per Hultengård
Jurist